

istockphoto.com, sturti.nal/יצ

יום עסקים / עירן פאר

ניירות עם הרבה ערך

יותר מ-3 מיליארד שקל של הכנסות זורמים כל שנה לכיסי הבנקים בזכות ניירות הערך שמחזיקים דרכם הלקוחות, וזה עוד לפני שהזכרנו את העוצמה האדירה שמקנה להם תיק הענק הזה, ששווי המצרפי הוא 1.5 טריליון שקל • וגם: עוד נתון שמראה שבהפעלים למדו את הלקח

אבל עדיין לא קם אף גוף רציני שמסוגל להתחרות במערכות התפעול הבנקאיות. הנה המספרים: הבנקים מתפעלים 95% מהשוק, מעל 270 מיליארד שקל. פועלים ראשון עם 86 מיליארד שקל, ואחריו לאומי עם 60 מיליארד שקל. במקום השלישי מזרחי טפחות עם 55 מיליארד שקל ואחריו בינלאומי (40 מיליארד) ודיסקונט (30 מיליארד).

הקרן ששוב גדלה

קרן ההון השלילית במאוני הבנקים, הכוללת הפסדים שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן, היוותה נתון מדאיג לפני שנה וחצי. מדובר בטריק חשבונאי שמאפשר לבנקים לא להכיר בהפסד ולהגדיר אותו "זמני". הבעיה היא שזוהי הערכה סובייקטיבית בלבד. לכן, מדובר למעשה בפצצת זמן של הפסדים לא מוכרים, שיכולים לעבור בהינף קולמוס לדו"ח רווח והפסד. קרן ההון השלילית הגיעה במאסרס 2009 לשיאה, 5.1 מיליארד שקל, אבל אז התחילו העליות. ההתאוששות הקטינה במהירות את ההפסדים שטרם מומשו, וקרנות ההון הצטמצמו. בסוף 2009 הפצצה פורקה והקרן עמדה על 1.4 מיליארד שקל. ברבעון הראשון המצב השתפר עוד והקרן ירדה ל-920 מיליון שקל. אך ברבעון השני המגמה השתנתה והירידות בשווקים העלו את קרן ההון השלילית ל-1.2 מיליארד שקל. שלושה רבעים מהקרן השלילית נמצאים בשני בנקים: לאומי (554 מיליון שקל) ודיסקונט (328 מיליון שקל). בנינלאומי יש הפסד לא מוכר בסך 105 מיליון שקל ובמזרחי טפחות 93 מיליון שקל. ואיפה בנק הפועלים בתמונה הזאת? שם מתנהגים על פי הפתגם "מי שנכווה ברותחין נוהר בצוננין". תיק הפועלים שמרני ביותר, וההפסד הלא מוכר בו עומד על 90 מיליון שקל, סכום זניח לבנק כה גדול. •

נכסי לקוחות בבנקים

בנק	ניירות ערך	תפועול קופות גמל
הפועלים	609	86
לאומי	483	60
בינלאומי	177	40
מזרחי טפחות	132	55
דיסקונט	113	30
סך הכל	1,504	271

קרן ההון השלילית שוב גדלה

בנק	קרן ההון 6/2010	קרן ההון 3/2010	קרן ההון 12/2009
לאומי	554	411	622
דיסקונט	328	301	444
בינלאומי	105	40	67
מזרחי טפחות	93	86	85
הפועלים	90	57	115
אגוד	27	20	30
ירושלים	9	5	15
סה"כ	1,206	920	1,378

אחרי הפועלים נמצא לאומי עם 483 מיליארד שקל, כשבנייה מחזיקים שני הבנקים הגדולים 73% מנכסי הלקוחות. במקום השלישי הבינלאומי עם 177 מיליארד שקל, אחריו מזרחי טפחות עם 132 מיליארד שקל ודיסקונט עם 113 מיליארד שקל, כעשירית מסכום זה במרכנתיל. ומה עם הכספים שנמצאים בנייהול תיקים בבתי השקעות? ובכן, גם הכסף הזה נמצא ברובו המכריע בבנק. על פניו זה נשמע מוזר, הרי לאדם שמנהל את השקעותיו דרך בית השקעות, שגם הוא חבר בורסה, זול יותר להחזיק את ניירות הערך שם, ולחסוך את דמי המשמורת (כ-0.5% מהתיק במוצק). אז למה זה לא קורה? ראשית, פסיכולוגית, הלקוח מעדיף את הכסף שלו בבנק. מעבר לכך, נסו למצוא את בית ההשקעות שיעז להוציא את כספי הלקוחותיו מהבנק ויסתכן בריב איתו. האחרון שניסה היה כלל פיננסים, ולא פלא שההוראה הראשונה של טל רו כמנכ"ל הייתה לחדול מכך. אבל זה לא הכל. הבנקים גם מתפעלים קופות גמל. חמש שנים אחרי רפורמת בכר אפשר היה לצפות שתפתח תחרות בתחום,

ולגו יודעים כמה הבנקים חזקים, אבל כדי להבין את מלוא העוצמה שבידיהם צריך להתבונן על המספר הזה: 1.5 טריליון שקל או 1,504 מיליארד שקל. זהו השווי הכולל של תיקי ניירות הערך (ללא קרנות נאמנות, וקופות גמל) שמחזיקים הלקוחות בבנקים. ואלו רק ניירות ערך. לא צריך הקצאת הון ואין סיכוני אשראי. הלקוח קונה, מוכר או אפילו לא עושה כלום ורק יושב על הנניר, בכל מצב הבנק חותך את ליטרת הבשר שלו. מתיקי ניירות הערך של הלקוחות הבנקים גובים עמלות ניהול (פעם קראו לזה דמי משמורת) וחוחכים קופון בכל פעולה. לא פלא שההכנסות מניירות ערך מהווים כ-10% מהכנסות הבנקים, מעל 3 מיליארד שקל בשנה. הבנק המוביל בתחום הוא בנק הפועלים המטפל ב-609 מיליארד שקל - כ-40% מהנכסים. בנוסף, מחזיקים לקוחותיו בקרנות נאמנות בסכום כולל של 41.6 מיליארד שקל, כ-30% מהשוק. במילים אחרות, בית השקעות שלא מסתדר עם הפועלים צריך להביא בחשבון כי בממוצע שליש מהמשקיעים בקרנות שלו הם לקוחות של הבנק.

הסודות שלא מופיעים בדו"חות

הלקוחות המיועצים היא כנראה מידע מסווג מבחינתם. בבנקים נהוג דיווח לפי מגזרים אבל יש פעילויות שחוצות מגזרים כמו כרטיסי אשראי, שוק הון, גרל"ן, משכנתאות, ופעילות בינלאומית. לנחות הקורא שרוצה להבין מה עשה הבנק במוצר מסוים מביאים הבנקים פירוט נפרד. חלקם מדווחים על כל המוצרים, אחרים על שניים או שלושה. אפילו מזרחי טפחות הצטרף ברבעון הנוכחי למשפחת העמים והחל לדווח בכתב מוצרים. המוצר החשוב ביותר הוא הנדל"ן. בבנק הפועלים הנדל"ן תורם חמישית מהרווח, מהווה חמישית מהאשראי ורבע מההפרשות

לחובות המסופקים. אבל דווקא בנק הפועלים נוקט מדיניות עמימות לא ברורה, ואינו מפרט לגבי פעילות הנדל"ן שלו. מי שרוצה להבין מה קרה בנדל"ן של בנק הפועלים שיתכבד ויתחיל לחבר מספרים בין המגזר העסקי והמסחרי בארץ ובחו"ל. מדוע הבנק מתעקש שלא לדווח כמו לאומי ודיסקונט? לא ברור. וגם לבנק הבינלאומי סוד משלו. שם מקפידים שלא לדווח על ההכנסות מניירות ערך. עניין מוזר מאחר ששאר הבנקים מדווחים את הנתון באופן שוטף, בייחוד כשהבינלאומי מצטיין בפעילות שוק ההון ונמצא במקום שלישי מבין הבנקים. •

מילא שהבנקים מציפים אותנו בדו"חות הכספיים עם עשרות עמודים של מידע מיותר, אבל לעיתים קרובות מדי דווקא מידע מהותי חסר בדו"חות, הנה שלוש דוגמאות. כל הבנקים החלו לרווח בשנה האחרונה על פעילותם בייעוץ הפנסיוני, והנתונים כוללים היקף מיועצים וסך נכסים מיועצים. רק מזרחי טפחות לא מדווח. למה? ככה. אמנם הוא היה הבנק הגדול הראשון שקיבל היתר לייעוץ, כבר בקיץ 2007, אבל הבנק לא חושב שהוא צריך לספר למישהו איך הוא מתקדם בייעוץ פנסיוני. בבנק הפועלים כן מדווחים אבל רק על היקף נכסים. כמות